

‘ክሹንም : ብዙ : ብርሃን!’ ።

ከክፍሌ : ተክለጽዮን ።

- ርእስ :- P-ግዴጌ ፡ ማከፈ ፡ መዝገበ-ቃላት ።
(Giyge’s Advanced Supplement to Concise Amharic-English Dictionaries)
- የገጽ ፡ ብዛት :- xiv መግለጫ ፡ የያዙ ፡ የፊት ፡ ገጾች + 382 ገጾች ።
- አሰናጅ :- ግርማ ፡ ጌታኹን ፡ ይመር ።
- አሳታሚ :- ክብሩ ፡ ክፍሌ / Kibru Books ።
- ዋጋ :- የሸፋን ፡ ዋጋ ፡ ብር 230 ።
- የታተመበት ፡ ቦታ :- ፋር ፡ ኢስት ፡ አዲስ ፡ አባባ ።
- የታተመበት ፡ ዓ.ም. ፡ ጥር ፡ 2009¹ ፡ ዓ.ም.

የጸሐፊ ፡ ደዌ ፡ ያታሚ ፡ መከራ ፣
 ጠንቅቆ ፡ አለማወቅ ፡ የፊደልን ፡ ሥራ ።
 እንዳገኙ ፡ መጣፍ ፡ በድፍረት ፡ በመላ ፣
 የቋንቋ ፡ ደረመን ፡ የመጽሐፍ ፡ ቤስ ፡ ገላ ።
 ንባብ ፡ የሚያሳክክ ፡ ምስጢር ፡ የሚቈምጥ ፣
 መልክክ ፡ ትርጓሜ ፡ የሚለዋውጥ ።
 ከዳነወልድ ፡ ክፍሌ ።

እንደመተኛ ።

ስላንድ ፡ ጽሑፍ ፡ የሚሰጥ ፡ አስተያየት ፡ ከኹለት ፡
 ነገር ፡ ይመነጫል ፤ አንድ ፡- ስለቀረበው ፡ ጽሑፍ ፡ አድናቄ
 ትን ፡ ለመግለጽ ፣ ሌላው ፡- የቀረበው ፡ ጽሑፍ ፡ ከሚጠበቀ
 ው ፡ ደረጃ ፡ በታች ፡ ከኹነ ፡ ሒስ ፡ ለመስጠት ። የኔው ፡ ካንደ
 ኛው ፡ ይካተታል ። እንዲያም ፡ ቢኾን ፡ ግን ፡ ምድር ፡ የለቀቀ
 ውዳሴ ፡ አላቀርብም ፣ በወደዱት ፡ ነገር ፡ ላይ ፡ እንከንን ፡ አይ
 ወድዱምና ፡ ለእኔ ፡ መስለው ፡ የታዩኝን ፡ እጠቋቀማለኹ ።

¹ ዘመኑ ፡ ለኛ ፡ ሥራዎች ፡ በኛው ፡ ለውጭዎቹ ፡ በነሱው ፡ አቁጣጠር ፡ ነው ።

ካሥራሰባተኛው ፡ ምእትያ ፡ አንሥቶ ፡ እስከ ፡ ኻያኛ
 ው ፡ ማብቂያ ፡ ድረስ ፣ ቍጥራቸው ፡ ትንሽ ፡ የማይባል ፣ ዋና
 ዋና ፡ የኹኑ ፣ ልሳነ-ዋህድና ፡ ልሳነ-ክልኤ ፡ መዛግብተ-ቃላት
 ባገራችን ፡ ቋንቋዎች ፡ ላይ ፡ ተዘገጃጀተዋል ። በግእዝና ፡ ፀ
 ማርኛ ፡ ቋንቋዎች ፡ ላይ ፣ ባገርና ፡ በውጭ ፡ ሊቃውንት ፡ የተ
 ጻፉትን ፡ በደፈናው ፡ ስናያቸው ፡ አስነዳጃቸው ፡ በሦስት ፡ ይመደ
 ባል ፤ አንድ ፡- በሀከሐመ ፡ የፊደል ፡ ተራ ፡ የተሰደሩ ፣ ለዚኹ
 ም ፡ የኢዮብ ፡ ሉዶልፍ ፡ ኹለቱ ፡ መዛግብተ-ቃላቱ ፡ የግእዙና ፡
 ያማርኛው (1661, 1698) ፡ የዊልያም ፡ ኢዘንበርግ (1841) ፡ የአው
 ጉስጦስ ፡ ዲልማን (1865) ፡ የአንጦንዮስ ፡ ዳ’ባዲ (1881) ፡ የኢግ
 ናጥዮስ ፡ ጉይዲ (1901) ፡ የዮሴፍ ፡ ቤትማን (1929) ፡ የተፈራ
 ወርቅ ፡ አርምዴ (1947) ፡ የተሰማ ፡ ሀብተሚካኤል (1951) ፡
 የሞገስ ፡ ዕቁበጊዮርጊስ (1960) ፡ የዎልፍ ፡ ሌስላው (1976) ፡
 የቶማስ ፡ ላይፕር ፡ ኬንና (1990) ፡ የጥቂት ፡ ሌሎችም ። በትግ
 ርኛ ፡ ላይ ፡ የተዘጋጁት ፡ የፍራንሲስኮ ፡ ዳ’ባሳኖና (1918) ፡
 የአባ ፡ ዮሐንስ ፡ ገብረአግዚአብሔር (1948/49) ፡ በትግረ ፡ ላይ
 የተዘጋጀው ፡ የኤኖ ፡ ሊትማን (1962) ፡ ሥራ ፡ ይኸንኑ ፡ ፈለግ
 ተከትለዋል ። ኹለት ፡- በከበገይ ፡ የፊደል ፡ ተራ ፡ የተሰደሩ ፡
 ለዚኹም ፡ የክፍለጊዮርጊስ-ኪዳነወልድና (1948) ፡ የደስታ ፡ ተክለወል
 ልድ (1962) ፡ ሥራዎች ። ሦስት ፡- ዎልፍ ፡ ሌስላው ፡ በሮማይስጥ
 ጥ ፡ የፊደል ፡ ተራ ፡ ድምፀ-ሞክሼ ፡ ሆሀያቱን ፡ በማከታተል
 ግን ፡ እየቅል ፡ የሰደረበትና Comparative Dictionary of Ge’ez (1987)
 ን ፡ ያዘጋጀበት ፡ ቅደም ፡ ተከተል ፡ ናቸው ። ሊቃውንቱ ፡ ለም
 ን ፡ በተለያየ ፡ የፊደል ፡ ተራ ፡ ያዘጋጁበትን ፡ ምክንያት ፡ ለማ
 ወቅ ፡ ምክንያተ ፡ ጽሕፈታቸውን ፡ በየመጻሕፍቶቻቸው ፡ ስለገ
 ለጹት ፡ ከዚያው ፡ ማየት ፡ ነው ። የግርማም ፡ መዝገበ-ቃላት
 የተዘጋጀው ፣ በተለመደው ፡ በሀከሐመ ፡ ቤት ፡ የፊደል ፡ ተራ
 ነው ፣ ነገር ፡ ግን ፡ ይለያል ።

በነገራችን ፡ ላይ ፣ ማከያ ፡ መዝገበ-ቃላት ፡ መጻፍ
 ም ፡ የተለመደ ፡ ነገር ፡ ነው ፤ ለምሳሌ ፡ ለምናውቀው ፡ ታላቀኑ

የአውጉስቲን፡ ዲልማን፡ መዝገበ-ቃላት Sylvian Grébaud
 በተባለ፡ ፈረንሳዊ፡ የግእዝ፡ ሊቅ፡ የተዘጋጀለት፡ ማከያ፡ አ
 ለ (521 ገጾች፡ 1952) ። ከመኻላችን፡ ወንድ፡ ጠፍቶማ፡ እን
 ጂ፡ አይደለም፡ ማከያ፡ ለዲልማን፡ Critical Edition የሚዘጋ
 ጀብት፡ ጊዜ፡ ነበር ፤ ከተዘጋጀ’ኮ፡ አንድ፡ ምእት፡ ተኸለ፡
 ዐለፈው! ይኸም’ኮ፡ እንደሌለው፡ ኹሉ፡ ወንድ፡ ይጠይቃል ።
 ይጠብቅ ። አንድ፡ ነፍሱ፡ የምትንገበገብ፡ ወንድ፡ የናቱ፡ ል
 ጅ፡ ማን፡ ያውቃል ፤ ድንገት፡ ከተፍ፡ ይል፡ ይኸናል ። ሌላ
 ኛው ፤ የኢግናጥዮስ፡ ጉይዲ፡ መዝገበ-ቃላትም፡ ከተጻፈ፡ ካር
 ባ፡ ዓመት፡ ግድም፡ በኋላ ፤ ደቀመዛሙርቱ፡ ፍራንሲስኮ፡ ጋሊ
 ናና፡ ኤንሪኮ፡ ቼሩሊ፡ ማከያ፡ ጽፈውለት፡ ነበር ። እኒኽ፡ ኹሉቱ
 ማከያዎች፡ የአናት፡ ሥራዎቹ፡ ዐምስትያ፡ ቢኾኑ፡ ነው ።

ነገር፡ ግን ፤ ይኸ፡ የግርማ፡ ሥራ፡ ማከያ፡ ከኾናቸ
 ው፡ ሥራዎች ፤ ከአምሳሉ፡ አክሊሉ Amharic-English (1979,
 ኹለት፡ የተሻሻሉ፡ እትሞች ፤ 381 ገጾች፡ 1996፡ 2003) ና፡ ከWolf
 Leslau Concise Amharic-English/English-Amharic (538 ገጾች
 1976) Dictionaries በመጠኑ፡ እምብዛም፡ አይተናነስም ። በጊዜ
 ያቸው፡ የተሰናዱበት፡ ዓላማ፡ አንደኛው፡ ለኹሉተኛ፡ ደረጃ
 ተማሪዎችና፡ ከዚያም፡ በላይ፡ ላሉቱ፡ ሲኾን ፤ ሌላኛው፡ ደ
 ግሞ፡ ኋላ፡ ላይ፡ ተሻሻሎ፡ በታተመበት፡ መልክ፡ ወጣ፡ እ
 ንጂ ፤ ፊት፡ ሲዘገጃጅ፡ ወዳገራችን፡ ይመጡ፡ የነበሩትን፡ የ
 ሰላም፡ ጓዶች፡ ዐማርኛን፡ ለማስተማር፡ ተብሎ፡ ነበር ። ከነዚህ
 ሥራዎች፡ የግርማ፡ የሚለየው፡ በብዙ፡ መንገድ፡ ነው ፤ አ
 ደረጃጅቱም፡ ብቻ፡ አይደለም ፤ ቃላቱ፡ በጥንቃቄ፡ የተመረ
 ጡና፡ የተነቀሱ፡ ወዝና፡ ረዴት፡ ያላቸው፡ ቁንጠኛ፡ ቃላት፡ በ
 መኾናቸው፡ ጭምር፡ እንጂ ። በዚህ፡ ላይ፡ ዐውዳዊ፡ ነው ። ከ
 ምጥንና፡ ክት፡ አተረጓጎም፡ ጋር ። ሌላው፡ የሚለየበት ፤ እነዚህ
 ያኛዎቹ፡ ለማንም፡ ማንም፡ ዐማርኛን፡ ኾኑ፡ እንግሊዝኛን፡
 መማር፡ ለሚሻ፡ ኹሉ፡ መኾን፡ ይችላሉ ፤ ይኸ፡ ግን፡ ላላፊ
 አግዳሚው፡ አይኾንም ። የቃላትን፡ ጣምና፡ ምረር፡ ለቀመሰ

ነው ። ምዑዝና ፡ ጥዑም ፡ የኾኑ ፡ ቃላትን ፡ ለሚሻ ፡ ለዚያ ፡ ሰው ። ባይኑም ፡ በገርግውም ፡ ቃላትን ፡ ለሚያጣጥመው ፡ ለዚያ ፡ ሰው ፡ ናት ። እርግጥ ፣ እነዚያ ፡ የያዙት ፡ የቃላት ፡ መጠን በጣም ፡ ብዙ ፡ ነው ። እንደገናም ፣ ግርማ ፡ እንደባለቅኔ ፣ ለቃላቱ ፡ የሚጠበብና ፡ የሚጨነቅ ፣ ቃላት ፡ ሐውት ፡ እንዳላቸው ቢጤ ፡ ደም ፡ እንደሚረጨ ፡ ዐይነት ፣ የሚጠበብላቸው ፡ የሚላላቸው ፡ ይመስላል ። ያለውን ፡ ያለሥራቱ ፡ እንዳይውሉ ። ግርማ ፡ ግን ፡ ባለቅኔ ፡ የማያደርገውን ፡ ያደርጋል ፣ መልክአ ፡ ፊደላቱንም ፡ ጭምር ፡ ይጠነቅቃል ። ለሕግ ፡ ይገዛል ። እሱ ፡ የመዝገበ-ቃል ፡ ሰው ፡ ነዋ! የፍቅር ፡ ሥራ!

ግርማን ፡ ከዚህ ፡ ሥራው ፡ አስቀድሞ ፡ ባራት ፡ ነገርቹ ፡ ዐውቀዋለኹ ፣ መዝገመሪያ ፣ ፊት ፡ ጊዜ ፡ ለሥነ-ምርምር ፡ ገጽ በሰጠው ፡ ረዥም ፡ ቃለ-ምልልስ ፡ ሲኾን ፣ ከዚህም ፡ የተገነዘብኩት ፡ ግርማ ፡ እጅግ ፡ ሥር ፡ የሰደደ ፡ የቋንቋ ፡ ቀናዒነትና ተቈርቋሪነት ፡ በተለይም ፡ ለቀደሙቱ ፡ ሊቃውንቶቻችን ፡ ገደብ ፡ የሌለው ፡ ፍቅር ፡ እንዳለው ፡ ነው ። ከዚህ ፡ ቃለ-ምልልስ ፡ ጋር ፡ ምናልባት ፡ ለውይይት ፡ መነሻ ፡ ይኾን ፡ ዘንድ ፡ ብሎ ፡ ስለደምፀ-ሞክሼ ፡ ፊደላትና ፡ ደምፀ-ሞክሼ ፡ ቃላት ያዘጋጀውን ፡ ሥራም ፡ አይቼዋለኹ ። ኹለተኛ ፡- በኢትዮጵያ የጥናት ፡ ተቋም ፡ ልሳን ፡ በኾነው ፡ መጽሔት ፡ (ቅጽ ፡ 30፡ ቀ 2 ፡ ገገ.27-88 ፡ 1997) ፡ ላይ ፡ ስለጋፋት ፡ ሕዝብ ፡ ጥንታዊ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ የጻፈውን ፡ ረዥም ፡ ጽሑፍ ፣ ሦስተኛ ፡- ገጽ ፮ም ፡ ትውልድ ፡ በመኩ ፡ ከኮባይ ፡ ኦስኮኮባይን ፡ አንብቤ ፣ እውነትም ፡ ግርማ ፡ ጥንቅቅ ፡ ያለ ፡ የቋንቋና ፡ የታሪክ ፡ ምሁር ፡ መኾኑን ፡ ተረዳኹ ። ድሮ ፣ ገና ፡ ያኔ ፣ በነውጡ ፡ ዘመን ፣ ጽሑፎች ፡ በጎብዕ ፡ በእጅ ፡ እየተባዙ ፡ በሚሰራጨበት ፡ በዚያን የጥድፈያና ፡ የሽብር ፡ ሰዓት ፡ እንኳ ፣ ስለሆሀያት ፡ አገባብ ፡ አብዝቶ ፡ ይጨነቅ ፡ እንደነበር ፡ የሰሚ ፡ ሰሚ ፡ ሰምቻለኹ ። ከዚያም ፡ በላይ ፡ ትምህርቱንም ፡ የተከታተለው ፡ በዝነኛው ፡ አክሲዮር ድ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ነው ። ያ ፡ ስንኳ ፡ ዋስትና ፡ ባያሰጠንም ።

ከ. ቅዮና፡ ቅርጽ ።

መጽሐፍ፡ የተከፈፈበት፡ የውጭ፡ ሽፋን፡ ታፍፎ፡ የተሰተረ፡ ብራናን፡ ይመስላል ፣ ለመጽሐፍ፡ አንዳች፡ ሞገስ፡ ሰጥቶታል ። ባለኹለት፡ ዐምድ፡ ኾኖ ፣ የተጻፈበት፡ የሆህያት፡ ቅርጽት፡ ልቅም፡ ያለ፡ በመኾኑ፡ ዐይን፡ ይሰባል ። በተለምዶ፡ መዛግብተ-ቃላት፡ ብዙ፡ ቃላት፡ ዐጭቆ፡ ለመያዝና፡ ቦታን ለመቁጠብ፡ የቅርጽት፡ መጠናቸው፡ ባናነሰ፡ ፊደላት፡ ይጻፋሉ ። የይኸ፡ ግን ፣ ፊደላቱ፡ መጠናቸው፡ ጎላ-ጎላ፡ ብሎ ዘና፡ ያለ፡ በመኾኑ ፣ የወጣቱንም፡ ኾነ፡ የአዛውንቱን፡ ዐይን፡ አያስጨነቀሩም ፣ አይሰዙብዝም ።

በ. ስጋጫ ።

በውጭው፡ ዓለም፡ አንድ፡ መጽሐፍ፡ በደራሲው፡ ስም፡ የሚጠራው ፣ ብዙ፡ ጊዜ፡ አካዳሚያዊ፡ ሥራ፡ ኾኖ ፣ መዝገበ-ቃላትም፡ ቢኾን፡ ምድቡ፡ ካካዳሚያዊ፡ ሥራ፡ ነውና ፣ ተደጋግሞ፡ ከታተመና፡ በተለይም፡ በየጊዜው፡ በተማሪው፡ ወይ፡ ባንባቢው፡ ዘንድ፡ ከተወደደ ፣ ወይ፡ ደራሲው በዕድሜ፡ ሳብያ፡ ከቤት፡ ከተሰበሰበ፡ በኋላ ፣ ወይ፡ ወደቸሩ አገር፡ ከኼደ ፣ መጽሐፍ፡ ለመዘከሪያው፡ በስሙ፡ ይጠራና በየጊዜው፡ እየታተመ፡ የተለመደውን፡ አገልግሎቱን፡ ይሰጣል ። ይኸ፡ በኛ፡ አገር፡ እንግዳ፡ ነገር፡ ነው ። ለዚህ፡ የበቃም ሥራ፡ የለንም ። እንዳይማል ፣ ተሰማ፡ ሀብተሚካኤል፡ ያውም በገዛ፡ ራሳቸው፡ ስም፡ ሳይኾን ፣ ብዙ፡ የደከሙበትን፡ አንድ ያ፡ የበክር፡ ሥራቸውን ፣ መጨውን፡ ግብሩን፡ በማሰብ፡ ከሣቴ፡ ብርሃን፡ ተሰማ፡ ብለው፡ ሰይመውታል ። እሱም፡ ቢኾን፡ እንደሌላው፡ አገር፡ ደጋግሞ፡ የመታተም፡ ዕድል፡ አላጋጠመውም ። ለነሰር፡ የሚኾን፡ ሥራ፡ ኾሎ ፣ የዘመንን፡ ወገብ፡ በራሱ፡ ተቋቅሞ፡ ከዘለቀ ፣ ያ፡ የሚገኝለት፡ ክብር፡ የኋላኋላ፡ መምጣቱ፡ ያለ፡ ነው ። የኋላ፡ ልጅ ፣ ለሥራውም

ለደራሲውም ፡ የክብር ፡ አክሊል ፡ ይጫንለታል ። ትሕትና ፣ በብዙው ፡ የኅብረተሰብ ፡ አባላት ፡ ዘንድ ፡ ያልተጻፈ ፡ ውስጣዊ ሕግ ፡ ኾኖ ፡ በሚያገለግልበት ፡ አገር ፣ በ.ያንስ ፡ በኛ ፡ ዘመን ትውልድ ፡ ግን ፡ ራስን ፡ እንደመቁለልና ፡ ልብን ፡ ማግዘፍ ፡ ተደርጎ ፡ ሊወሰድ ፡ ይችላል ። ያንን ፡ ያደረገው ፡ ዕውቀቱ ፡ ድግዝግዝ ፡ ኾኖ ፡ ልቡ ፡ የሠባው ፡ ዳመና ፡ ልርገጥ ፡ ባዩ ፡ ያገሬ ፡ ልጅ ፡ ቢኾን ፡ አይገርመኝም ፡ ነበር ። እዚህ ፡ ግባ ፡ የሚባል ፡ ሥራ ፡ ሳይሠሩ ፡ ራሳቸውን ፡ አንቱ ፡ የሚሉ ፡ ያገሬ ፡ ልጆች ፡ አደባባዩን ፡ ሞልተውታል ። መጽሐፉ ፡ አስቀድሞ ፡ ሲታተም ፡ ይዞት ፡ የነበረውን ፡ ስሙን ፡ ይዞ ፡ ወጥቶ ፡ በነበር ፡ ይበልጥ ፡ ባማረ ።

ገ. ምንጩ ።

መዝገበ-ቃላት ፡ የሚያዘጋጅ ፡ ሰው ፣ የማይታክት የኪዳነወልድ ፡ ክፍሌና ፡ የደስታ ፡ ተክለወልድ ፡ ትጋትና ፡ ብርታት ፡ የማይበርድ ፡ ቀርጥ ፡ ፍቃድ ፡ ከትግዕሥት ፡ ጋር ፡ ያሹታል ። እርግጥ ፡ ነው ፣ ከተሟሸ ፡ ከተፈተነ ፡ ዕውቀት ፡ የጥበብና ፡ የቃላት ፡ ፍቅር ፡ ጋር ። ግርማ ፡ ዕድለኛ ፡ ኾኖ ፣ እንደ ኪዳነወልድ ፡ እንደደስታ ፡ እንደኬን ፡ ያሉ ፡ መዛግብተ-ቃላትና ፡ የደለበው ፡ ያማርኛ ፡ ሥነ-ጽሑፍ ፡ አሉለት ። ግርማ ፡ ቃላቱን ፡ የሰበሰባቸው ፡ በቁይታም ፡ ብዛት ፡ ነው ፤ ሒሳቡን ፡ በጥሬው ፡ ብናሰላው ፡ ለመገጠመሪያው ፡ እትም ፡ ወደዐሥራም ስት ፡ ዐመት ፡ ገደማ ፡ ፈጅቶበታል ፤ ካስራዘጠኝ ፡ ሰማያዎቹ ፡ መገባደጃ ፡ እስከ ፡ 2003² ፡ ድረስ ፡ ማለት ፡ ነው ።

ነገር ፡ ግን ፡ ከዚያ ፡ አንሥቶ ፡ እስካኹንም ፡ የቦዘነ ፡ አልኾንም ። እስካኹኗ ፡ እትም ፡ ከኻያ ፡ ዐምስት ፡ ዓመታት ፡ ላላ ነሰ ፡ ጊዜ ፡ ደክሟል ። አብዛኛዎቹ ፡ ቃላት ፡ የተወሰኑ ፡ መጻሕፍት

² የመገጠመሪያው ፡ እትም ፣ በፈረንጆቹ ፡ አቁጣጠር ፡ ነው ።

ፍኩን ፡ በጥንቃቄ ፡ በጥልቀት ፡ ከማንበብ ፡ የሰበሰባቸው ፡ ናቸው ። በተለይም ፡ የአለቃ ፡ ተክለየሱስን ፡ ኹለት ፡ ሥራዎች - ለአክስፎርድ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ጥናት ፡ ያቀረበበትንና ፡ እሱ ፡ ራሱ በኮከቱ ፡ ያሳተመው ፡ ስለገግም ፡ ትውልድ ፡ የሚገልጸው-የሰው ዬው ፡ ሥራዎች ፡ ናቸው ። እንዳውም ፡ በግርድፍ ፡ ስሌት ፡ ያለ ማጋነን ፡ ከኻይ ፡ በመቶው ፡ ያላነሱቱ ፡ የቃላቱ ፡ ስብስብ ፡ ከነዚህ ፡ ሥራዎች ፡ ይመስላል ። የሳቸው ፡ ስም ፡ ቢያንስ ፡ አንዴ ፡ ያልተጠቀሰበት ፡ ገጽ ፡ እምብዛም ፡ ብዙም ፡ አይደለ ። በሕዝቡ ፡ መኻል ፡ አገልግሎት ፡ ላይ ፡ የነበሩ ፡ ቃላትን ፡ ሹላ ፡ እሳቸው ፡ መጻሕፍት ፡ ውስጥ ፡ በመገኘታቸው ፡ ብቻ ፡ እንደሳቸው ፡ ኹነው ፡ ተወስደዋል ። የኋላ ፡ ልጅ ፡ ቃላቱን ፡ ወይ ፡ አገላለጹን እሳቸው ፡ የፈጠሯቸው ፡ ነው ፡ የሚል ፡ ግንዛቤ ፡ እንዳይወስድ ፡ ያሰጋል ። ይኸ ፡ አደራረግ ፡ አግባብ ፡ የሚኾነው ፡ ቃሉ ፣ እንግዳ ፡ ቀበልኛ ፡ ገጥኛ ፡ ወንዜኛ ፡ የተለየ ፡ ሰዋሰዋዊ ፡ አገባብ ወይ ፡ አጠቃቀም ፡ ኖሮት ፡ ቢኾን ፡ ነበር ። ወይ ፡ ብቸኛ ፡ ምንጭ ፡ ኾነው ፡ በነበር ፡ ባልገደደ ። ፅንሰ ፡ ገብረዮሐንስ ፡ ዳኛቸው ፡ ወርቁና ፡ ዮሐንስ ፡ አድማሱ ፡ የምናውቃቸውን ፡ ቃላት በየራሳቸው ፡ መንገድ ፡ እንደሚያቃብሟቸው ፡ ዐይነት ፡ ቢኾን በዚያ ፡ በኩል ፡ ልክ ፡ ይኾን ፡ ነበር ። እንኳን ፡ የጻፉትን ፡ ቀርቶ ፡ ተክለየሱስ ፡ የሚባሉ ፡ ሊቅ ፡ ከናካቴው ፡ መፈጠራቸውን ሳያውቅ ፡ ከመኻከላችን ፣ ከገግም ፡ አይደለም ፡ እዚህ ፡ ታች አንጨቁረር ፡ ተወልዶ ፡ ያደገው ፣ ቃላቱን ፡ ከነፍቸዎቻቸው ፡ የሚያውቅ ፡ ስንትና ፡ ስንት ፡ ሰው ፡ አለ ። ?የደቀመዝሙር ፡ ጥኑ ፡ ፍቅር? ዐውዳዊ ፡ መኾኑና ፡ በዋቢ ፡ መደገፍ ፡ የመጽሐፉ ዐቢይ ፡ መለያም ፡ ጌጡም ፡ ነው ።

ከተዘረዘሩት ፡ ዋቢ መጻሕፍት ፡ ውስጥ ፡ መረጃቸው ምሉእ ፡ ያልኾኑ ፡ ጥቂት ፡ ሥራዎች ፡ አሉ ። የጂ.ፒ. ሞስባክና የአምሳሉ ፡ አክሊሉ ፡ English-Amharic Dictionary መዝሙራዊ የታተሙቸው ፡ ባ1965 ፡ ነበር ። የብርሃኑ ፡ ዘርይሁን ፡ ዋዜማ ዋክብቶት ፡ ዋዜማ ፡ የመዝሙራዊ ፡ ቅጽ ፡ የወጣቸው ፡ ባ1972 ፡ ዓ.ም.

ነበር ። ከዚያን ፣ ቀሪዎቹ ፡ ኹለቱ ፡ ቅጾች ፡ በተከታተሉት ፡ ዓመታት ፡ ተለጣጥቀው ፡ ወጥተዋል ።

የዋቢ መጻሕፍቱ ፡ ቅደም ፡ ተከተል ፡ ትክክል ፡ ቢኾንም ፣ ወጥ ፡ አይደለም ፤ የደራሲው ፡ ስም ፡ ከነአባቱና ፡ የመጽሐፉ ፡ ርዕስ ፡ የመገኘት ስያሜዎቹ ፡ ፊደላት ፡ በአጎጽ ርታ-ቃል ተወስዶ ፡ በእስከ ፡ ሰረዘ ፡ ተያይዞ ፡ ለብዙዎቹ ፡ ሲሠራ ፡ ለጥቂቶቹ ፡ አልሠራም ። ለምሳሌ ፡ የኪዳነ ወልድ ፡ የደስታ ፡ ተክለ ወልድ ፣ የተሰማ ፡ ሀብተሚካኤል ፡ የገብረሕይወት ፡ ባይከዳኝ የጸሐፊ ፡ ትእዛዝ ፡ ገብረሥላሴ ፡ የገሪማ ፡ ታፈረ ። ስሞቻቸው በአጎጽ ርታ ፡ አለ ፤ ነገር ፡ ግን ፡ እንደሌሎቹ ፣ ሥራዎቻቸው ፡ አልተከተሏቸውም ። በደንብ ፡ ይታወቃሉ ፡ ከማለት ፡ ካልኾነ ። ሌላው ፣ የመጻሕፍቱ ፡ አርእስት ፡ ኖረው ፡ ከስሞቻቸው ፡ ጋር ፡ ያልተያያዘ ፡ ደራሲዎች-የመጽሐፈ ፡ መድኃኒትና ፡ የሥዕላዊ ፡ መዝገብ-ቃካት-አሉ ።

እንዲሁም ፣ በዋቢዎቹ ፡ ዝርዝር ፡ ውስጥ ፡ የሌሉ ፡ ነገር ፡ ግን ፡ በመጽሐፉ ፡ ውስጥ ፡ ያሉ ፡ አሉ ፤ ለምሳሌ ፡- ገገ 1 ፡ 114 ፡ 216 በኹለተኛው ፡ ዐምድ ፡ ላይ MGZ-M, AW-A, AW-WA የሚሉ ፡ አሉ ። የኃላፊዎቹ ፡ ኹለቱ ፡ ዓለማየሁ ፡ ሞገስ ፡ ወይዘሮ ፡ ዐኮሚቱ ፡ ለማለት ፡ ይመስላል ፤ ወይስ ፡ ሌላ ይኾኑ? ገጽ 287 ፡ ከመገኘት ስያሜው ፡ ዐምድ MSWM, 114 የሚል ፡ አለ ፣ ኹለት ፡ የማኅተመ ሥላሴ ፡ ሥራዎች ፡ ተጠቅሰዋል ፤ በዚያ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ ግን ፡ ዝቅር ፡ ነገር ፡ ለማለት ፡ ነው ።

ግርማ ፡ መዝገብ-ቃላቱን ፡ ሲያሰናዳ ፡ አብዛኛዎቹን ቃላት ፡ ያሰባሰበው ፡ ከታተሙና ፡ ካልታተሙም ፡ ሥራዎች ፡ ጭምር ፡ ነው ፡ ይላል (ይልታተሙ ፡ ሥራ ፡ ርዕስ ፡ የለውም?) ። ቃላቱንም ፡ ሲመርጥ ፡ የተከተለው ፡ የራሱ ፡ የኾነ ፡ መመዘኛ (ገጽ iii) ሰጥቷል ። የታተሙትን ፡ ያማርኛ ፡ ጽሑፎች ፡ ሥራትና ፡ ዙሪያ ገብ ፡ በኾነ ፡ መልክ ፡ አላደረሰኩምም ፡ ብሏል ፤ ነገር ፡ ግን ፡ ታትመው ፡ የብዙ ፡ ለየት ፡ ያሉ ፡ ቃላት ፡ ምንጭ ፡ ሊኾኑት ፡ ሊችሉ ፡ ያልተጠቀመባቸው ፡ ብዙ ፡ የቀደሙ ፡ ሥ

ራዎች ፡ አሉ ፤ ለምሳሌ ፡- የተክለሐዋሪያት ፡ ተክለማርያም ፡
 ትንሽ ፡ ስኩኦርሻ ፡ መሬተኛ (1922) ፤ የዕንላ ፡ ገብረዮሐንስ ፡ ገበሬተ
 ሻ ፡ ትምህርት ፡ ዘይቤ ፡ (1956) ፤ የመንግሥቱ ፡ ለማ ፡ ትዝታ ፡ ዘክ
 ኮቃ ፡ ኮማ ፡ ተይኩ ፡ ወይይታይክ (1959) ፤ የበቀለ ፡ ተገኝ ፡ መከብን
 ን ፡ ኹለት ፡ ትርጉሞች ፤ ገደቡ ፡ ቄሣር ፡ ካሳዘኝ ፡ ካምጫት (የ
 ሺክላፒየር ፡ 1949) ፤ የምዕራብ-ብሁይ ፡ ገሥጫጫና ፡ የገጠላ ፡
 ታይክ ፡ (የበርትራንድ ፡ ረስል ፡ 1984) ፤ የዳኛቸው ፡ ወርቁ ፡ ለደረ
 ጃ ፡ መዳቢዎች ፡ አዘጋጅቶት ፡ የነበረው ፡ የሳይንስና ፡ ቴክኖሎ
 ጂ ፡ መዝገብ ፡ ቃካት ፤ ዐማርኛ-እንግሊዝኛ/እንግሊዝኛ-ዐማርኛ
 (1974) ፤ የጽሑፍ ፡ ጥበብ ፡ መመሪያ (1977) ከአምሳሉ ፡ አክሊሉ
 ጋር ፡ አዘጋጅቶት ፡ የነበረው ፡ የኮማርኛ ፡ ፊርማ (1979) ፤ የተ
 ስፋ ፡ ስንታየኹ ፡ ጫወታ ፡ በዮሴፍም (1981)... ዋናዎቹ ፡ ሊኾኑ
 ሌሎችም ፡ ሙያዊ ፡ የኾኑ ፡ ጥቂት ፡ የኋላ ፡ ሥራዎች ፡ ነበሩለት ።
 እሱ ፡ ቀረለት ፤ ለእኛ ፡ ግን ፡ ቀረብን ።

ዲ. ይዘት ።

ግርማ ፡ መደበኛ ፡ በኾነው ፡ የመዝገብ ፡ ቃላት ፡ አ
 ዘገጃጀት ፡ መሠረት ፤ ዘሩን ፡ ወይ ፡ አንቀጹን ፡ በመነሻነት ፡
 ባማርኛ ፡ ሰጥቶ-ብዙ ፡ ጊዜ ፡ ሥርወ-ቃል ፡ የሚኾነውን-
 አነባበቡን ፡ በሥራተ-ድምፅ ፡ (IPA) ፡ አጻጻፍ ፡ ጽፎ ፡ አቻው
 ን ፡ ፍቺ ፡ በምጥን ፡ እንግሊዝኛ ፡ ይሰጣል ። ቃሉ ፡ ካንድ ፡ በ
 ላይ ፡ ትርጉምም ፡ ካለው ፡ እንዲሁ ። ዘሩ ፡ ብዙ ፡ ቀጥሮ ፡ ካ
 ለውም ፡ ሰዋስዋዊ ፡ መደቡን ፡ በተለያየ ፡ መልክም ፡ ይጻፍ ፡
 እንደኾነም ፡ ያራዳም ፡ ነውርም... ፡ ከኾነ ፡ ይገልጻል ። ከሥር
 ወ-ቃሉ ፡ የሚወጡትን ፡ ውሉድ ፡ ቃላትም ፡ ድርብ ፡ ቃላቱ
 ንም ፡ ጨምሮ ፡ አነባበባቸውን ፡ ሰጥቶ ፡ አቻ ፡ ፍቺያቸውን ፡
 ዐልፎዐልፎም ፡ ቃሉ ፡ የፈለሰበትንና ፡ ተመሳሳዩን ፡ ይሰጣል ።
 አገባቡንም ፡ ከሥነ-ጽሑፍ ፡ በሚጠቅሳቸው ፡ ያሳያል ። የግር
 ማ ፡ አተረጓጎም ፡ ከኬን ፡ የሚሻልበትም ፡ ቦታ ፡ ትንሽ ፡ አይደለም ።

የ-ግይጌ፡ ማከፃ፡ መዝገበ-ቃካት፡ ዋና፡ ዓላማው፡
 ለአምሳሉ፡ አክሊሉ፡ Amharic-English ና፡ ለWolf Leslau Concise
 Amharic-English/English-Amharic ሥራዎች፡ በዋናነት፡ ማሟያ፡
 ይኾን ፣ እንዲሁም፡ የቶማስ፡ ላይፕር፡ ኬን Amharic-English
 መዝገበ-ቃላት (2 vols. ፥ 2351 ገጾች ፥ 1990)፡ ካ1990
 ዎቹ፡ ወዲኽ፡ ወደ'ለት'ለት፡ አገልግሎት፡ የገቡትን፡ ቃላ
 ት፡ ስለማያጠቃልል፡ ያንን፡ ጉድለት፡ ለማሟላት፡ ነው ። በተ
 ጨማሪም፡ በመዛግብተ-ቃላቱ፡ ውስጥ፡ ኖረው ፣ በሚገባ፡ ያል
 ተስተናገዱትን፡ ቃላት፡ አካቶ፡ ተገቢውን፡ ፍቺ፡ ሰጥቷቸዋል ።
 እርግጥ፡ ነው ፣ ብዙ፡ ዐዳዲስ፡ ቃላት፡ ተወልደዋል ፣ ተውሰ
 ናል ፥ አዳቅለናል ፥ እንዳሉም፡ ወስደናል ። እነዛን፡ ማካተት፡
 ጊዜው፡ ይጠይቃል ። ባጠቃላይ ፣ እጅግ፡ በጣም፡ ብርቅ፡ የ
 ችኑ፡ ዐልፎዐልፎ፡ ካልኾነ፡ ያውም፡ የኛን፡ የቀደሙ፡ ሥራዎ
 ች፡ ባላነበቡቱ፡ ዘንድ፡ የማይታወቁ፡ ቃላትን(መናዎ ፣ ሆዎት ፣ ኦጅ
 ብ ፣ ውጅ፡ ጦር ፣ ሦሎ...) ፥ አንዳንዶችም፡ ከዘወትር፡ ካገልግሎ
 ት፡ ውጪ፡ የ'ኾኑቱን፡ (ከፎ ፣ ሥጋፍ ፣ ርጅክ ፣ ወገት ፣ ሦርቦ...)፡
 ፈሊጣዊ፡ የ'ኾኑ፡ አገላለጾችን፡ (ጫጫ፡ ጫጫ፡ ነገረው ፣ ኮባው፡ ከ
 ነሰከባው ፣ ሰማይ፡ ግንባርክን፡ ኦስተመታክ፡ ሸሸ ፣ ካርሸቶት፡ ይመታጫ
 ካህ፡ ተማክኮ፡ ጅብ፡ ካወረደ...) ፥ በዘፈኖቻችን፡ ውስጥ፡ ያሉ
 ቀልብ፡ የሚሰቡ፡ አገማኝ፡ ቃላትን፡ (ኮቦ፡ ነይ ፣ ኻሊ፡ መካ ፣ ካ
 ገቱ፡ በምን፡ ሰካ ፣ ተው፡ ሰማኝ፡ ካገጫ ፣ በማተሻ፡ ጫኝ...) ፥ የግጥም
 ወይ፡ የቅኔ፡ አንጻሮችን፡ (የሚተፍ፡ ቀዘባ፡ ስቸ፡ ዐይት፡ ኮባ ፣ ካ
 መሳሰሉ፡ ኦሚባ፡ በሞት፡ ቤት፡ ሦት፡ ካካ ፣ ሦጫ፡ ካመሳሰሉ፡ ሦካውም ፣
 ከናት ፣ ሦዘኝ፡ ካባኬ፡ ገክ፡ ኦስጊጫኝ...)የዘመኑ፡ ያራዳ፡ ቃሎ
 ችን(ኑፎሱ ፣ ኑፎሱ ፣ ኑፎሱ፡ ነቸ ፣ ደቡር ፣ ጅኑጅኑ ፣ ካጫጫ፡ ባከጫ...)፡
 ዐዳዲስ፡ ስያሜ፡ ወይ፡ ፍቺ፡ የተሰጣቸው፡ ቃላትን፡ (ሀገር-
 በቀጫ፡ ምቹጌ ፣ ምንጫ፡ ብዝተ-ሕይወት ፣ ዐረባ...) ፥ ምንጫቸ
 ው፡ ዐረቢ፡ ችኖ፡ በእስልምና፡ ሃይማኖት፡ ውስጥ፡ የተለመ
 ዱ፡ ቃላትን (ሐይሉ ፣ ሙዐዚን ፣ ካዘን ፣ ዐኮማ ፣ ኒካን፡ ካሰሊ...) ፥
 ሥነ-ምድራዊ ፣ ባሕራሳባዊ ፣ ሕክምና-ጤና፡ ነክ፡ ሃይማኖታዊ

ትውፊታዊ፡ ቃላት፡ እንዲሁም፣ የአዕናቁና፡ የአእባን፡ ስያሜ
 በተለመደው፡ መጽሐፍ፡ ቅዱሳዊ፡ ፍቺዎቻቸው፡ ተካተዋል። በ
 ተለይ-በተለይ፡ በየትኛውም፡ በታተሙ፡ ልሳነ-ክልኤ፡ መዛ
 ግብተ-ቃላት፡ በኬን፡ ካልኾነ፡ በስተቀር፣ የማይገኙ፣ የአዕ
 ዋፋት፡ የዕፅዋት፡ የእንስሳት፡ የአራዊት፡ ስም፡ ከነሳይንሳዊ
 ስሞቻቸው፡ ጭምር፡ ተካተዋል። ባሳብ፡ ደረጃም፡ እንኳን፡
 ቢኾን፣ ይኸንን፡ እንደክፍለጊዮርጊስ፡ ኪዳነወልድና፡ ደስታ
 ተክለወልድ፡ ጉዳዩ፡ ብሎ፡ አንድም፡ ያሰበበት፡ አልነበረም።
 ክፍለጊዮርጊስ፡ የመዝሙርያውን፡ ዝግጅት፡ አጠናቀው፡ ከ
 ምፅዋ፡ ወደከረን፡ ዐብረው፡ የላኩት፡ ጦማር፡ ላይ፡ እንዲህ
 የሚል፡ ቃል፡ አለ፡- የዚህ፡ ግስ፡ ሥሁው፡ ገና፡ ከክተጨለሰም ፤ ስ
 ምና፡ ግብር ፥ ግዕዝ፡ ብሔር፡ ቀርቶታኔ ፤ ጊዜ፡ ቢገኝ፡ ኋካ፡ ሲታተም
 ይጨለሳኔ። ... (ኪዳነ ገጽ 7) እንዲሁም፡ ኪዳነወልድ፡ የሀገርና፡
 የሰም፡ ተሁ፡ መሰብሰብና፡ መተርጎም፡ ሲታሰቡ... (ኪዳነ፡ የፊት፡ ገጽ)
 ደስታም፡ ክንባቢ፡ ሆይ፡ ስሚርኛ፡ ቋንቋ፡ ይህ፡ ብቻ፡ ንጉሳይመስ
 ጌኽ። ከዚህ፡ የቀረውን፡ የእንስሳትና፡ የከሁዌትን፡ የዐሣትን፡ የዕፅ
 ዋትን፡ የገርና፡ የሰውን፡ ስም፡ ከምክተን፡ ከሰፎተን፡ ከተርጓሚው
 ከውጥተን፡ ከሚሳዩት፡ ሐሳብ፡ ከከን። ከዚህም፡ ስምካካቸን፡ ልቃይ
 ይኹን ፤ ከሜን። (ደተወ ገጽ 7) ያም፡ መልካም፡ ሐሳብ፡ ሳይሳ
 ካ፡ ቀርቷል። ግርማ፡ ዘመንና፡ ቦታ፡ ያገዘውን፡ ያኽል፡ አካት
 ቷል። በኛ፡ አገር፡ ሥራት፡ ባለው፡ መንገድ፡ ያሉትን፡ ዕፅ
 ዋትና፡ እንስሳት፡ በቅጡ፡ አካቶ፡ በሳይንሳዊ፡ መንገድ፡ ያሰ
 ናዳ፡ የለም ፤ በሙያው፡ የተሰለፉትም፡ ቢኾኑ፡ እንኳ። እር
 ግጥ፡ እንዳይካድ፡ ጥቂት፡ የሙከራ፡ ጥንቅሮች፡ አሉ። ይ
 ኸ፡ በራሱ፡ እንግዲህ፡ አንዱ፡ ገዳቢ፡ ነው።

ጁ. ካይሊጃጂት፣ የሆህዖት፡ ክሰዳር።

የ-ግይጌ፡ ማከፆ፡ መዝገበ-ቃካት፡ የተከተለው፡ አስ
 ዳደር፡ ሀ-ሐ-ኀ-ኘ ከ መ ሠ-ሰ ለ... ቀ-ቆ ... ክ-ዐ ከ-ኮ
 ... ገ-ጎ ... ጸፀ ... ቤት፡ ተራን፡ ነው። ከፊተኞቹ፡ አስናጃ

ዎች፡ መኻል፡ በተለይ፡ ይኸንን፡ መንገድ፡ የፈለመው፡ አ. ግናጥዮስ፡ ጉይዲ፡ በVocabulario Amarico-Italiano (xiv + 918 cols. 1901, 1935, 1953) መጽሐፍ፡ ሲኾን ፣ ኋላም፡ ፍራንሲስኮ፡ ጋሊናና፡ ኤንሪኮ፡ ቼሩሊ፡ በማከያው፡ ሥራ፡ ይኸን ኑ፡ አካኼድ፡ አጽንተውታል ። ተከትሎም ፣ ዎልፍ፡ ሌሰላውና፡ ቶማስ፡ ኬን፡ ተከትለውታል ። ሀሐጥኤ ፥ ሠሰ ፥ ኦፐ ፥ ጸፀ እንዳንድ፡ ቤት፡ ተሰድረዋል ።

ሌሎች፡ በቀደዱት፡ መንገድ፡ ግርማ፡ ዘልቆበታል ። ግርማን፡ ካተጉት፡ አንዱ፡ ሌሰሎው ፣ የጉይዲን፡ ፈለግ፡ ሲከተል፡ አምሳሉ፡ ግን፡ በነባሩ፡ ሥራት፡ ዘልቋል-ድምፀ-ሞክሼ፡ ፊደላቱን፡ ባንድነት፡ አልጣፋቸውም ፣ ባንድነት፡ አልገሰሳቸውም ፣ እየብቻቸው፡ በየጠባያቸው፡ እንጂ ። ግርማ፡ ከሌሰላው (2003? የትኛው፡ ሥራ?) የቀሰመው፡ አለ ፣ ዘሩን፡ ወይ፡ ሥርወ-ቃልንና፡ አንቀጹን፡ ወይ፡ ውልድ፡ ቃል፡ አመራረጥንና አደረራደር ፣ ያነባበብን፡ አጻጻፍ ። ግርማ፡ በነጉይዲ፡ በነሌሰላው፡ መንገድ፡ በሀከሐመ፡ ቤት፡ ፊደላቱን፡ ይሰድርም፡ እንጂ፡ ሥራተ-ጽሕፈቱ፡ የተከተለው፡ የወዲያኛውን፡ ቤት፡ ነው ። ግርማ፡ የመረጠውን፡ መንገድ፡ ሲያጸና፡ የሰጠው፡ ምክንያት፡ ባጭሩ፡ የተለመደና ፣ ለተጠቃሚ፡ ቀላልና፡ የሚመች፡ ስለሚኾን፡ ነው፡ ይላል ። የደንዳንዲን፡ የፊደል፡ ቅንጣት፡ አጠቃቀምና (ጨ፡ ስትቀር)፡ ሥራተ-አጻጻፍ፡ የተከተለው ከዳነወልድና፡ ደስታ፡ ተክለወልድን፡ ነው ፤ ለየት፡ ያለበትም፡ መንገድ፡ ቢኖር ።

‘በካህናትና፡ በሀገረሰብ፡ ቋንቋ’፡ መኾኑ፡ ቀርቶ ፣ በንግግርና፡ በድምፅ ፣ መመሥረቱ፡ ቀርቶ፡ ሥርወ-ቃላቱን፡ ብቻ መሠረት፡ ያደረገ፡ ይኹን፡ ነው ። እንግዲህ ፣ የግርማ፡ ትልቁ ብያኔም፡ ይኸው፡ ነው ።

የዚህ፡ አሰዳደር፡ ሌላ፡ ዐይነተኛ፡ ጠቀሜታው፡ በድምፀ-ሞክሼ፡ ሆሀያቱና፡ ድምፀ-ሞክሼ፡ ቃላት፡ ተመሳሳይነት፡ ሳቢያ፡ የሚታየውን፡ የትክክለኛ፡ አጠቃቀም፡ ጉድለት ለማስወገድ፡ ይረዳል፡ የሚል፡ ነው ። በተለይ ፣ ድምፀ-ሞክ

ሼ፡ የኾኑትን፡ ቃላት፡ ካንድ፡ ላይ፡ መሰደሩ፡ የሥርወ-ቃላቸውን፡ ልዩነት፡ መሠረት፡ አድርገው፡ የተሰጠነቀቀ፡ ወጥ፡ ሥራተ-ጽሕፈት፡ እንዲኖረን፡ ያስችላል፡ ነው ። መሠረት፡ ያለው፡ የቀና፡ ትርጉምም፡ ይሰጠናል፡ ነው ። ላብነት፡ ምስት ቃላትን፡ እንወሰድ ፣ ሣከ ፣ ሳከ ፣ ሳከ ። የምስቱም፡ ሥርወ-ቃል ልዩልዩ፡ ነው ፣ እንደየቅደም፡ ተከተላቸው፡ ሠዕለ ፣ ሰሐለ ፣ ሰዕለ ፣ ነው ፣ ትርጉማቸውም፡ እንዲሁ ። ሥዕል፡ ሣከ ፣ ቢከውን፡ ሳከ ፣ ሳከ፡ ሳከ ። ይኸ፡ ዐይነት፡ አደራደር፡ አጻጻፍን ፣ አገባብንና ትርጉምን፡ እንደንጠነቅቅ፡ ያደርገናል፡ ነው ። የፊደላቱና፡ የቃላቱ፡ ድምፅና፡ አጻጻፍ፡ በሥራት፡ ከተሰጠነቀቀ፡ ወዲያውም፡ ትርጉሙ፡ ፍቺው፡ ከፊደሉ፡ ይታወቃል፡ ነው ። ከኹሉ በላይ፡ ቅጥ፡ ያጣው፡ አጻጻፍችን፡ ሥራት፡ ይኖረዋል፡ ነው፡ ጭንቁ ። ስለቋንቋው፡ ግኽዝ፡ ሲያወሩ፡ ግዕዝ፡ ብለው፡ የሚጽፉናቸው’ኮ፡ ሰዎቹ ።

ሌላው፡ የግርማ፡ ሥራ፡ ልዩነት ፣ መነሻ፡ ቃሉን፡ ወይ፡ ቀዳማይ፡ አንቀጹን፡ በትክክለኛው፡ ሆህያት፡ ከሰጠ፡ በኋላ ያው፡ ቃል፡ በድምፀ-ሞክሼ፡ ሆህያቱ፡ ሳቢያ፡ ወይም፡ ሌላ ፣ ትክክልም፡ ኾኖ፡ ባማራጭ፡ ሊጻፍ፡ የሚችልበትን ፣ አልያም፡ ስሕተትም፡ ኾኖ፡ በተለምዶ፡ የሚጻፍበትንና፡ የሚነበብበትን፡ የሚነገርበትንም፡ በቅንፍ፡ ውስጥ፡ ይሰጣል ። ላብነቱ፡- 7ጽ፡ 294 በኹለተኛው፡ ዐምድ፡ ድኻ፡ የሚል፡ ቃል፡ አለ፡ ይኸ፡ ትክክለኛው፡ አጻጻፍ፡ ነው ፣ በቅንፍ፡ ደግሞ፡ በዘልማድ፡ ነገር፡ ግን በስሕተት ፣ የሚጻፍበትን፡ የሚነገርበትን፡ መልክ፡ ድህ ፣ ድኻ ፣ ድኻ፡ ይሰጣል ። 7ጽ፡ 236 ፣ ላይ፡ ውሃ፡ በመነሻ፡ ቃልነት፡ ተሰጥቶ፡ እንደዚህም፡ ሊጻፍ፡ ይችላል፡ ነው፡ መሰለኝ፡ እንዳማራጭ፡ ውኃ ፣ ውሀ፡ በቅንፍ፡ ተሰጥተዋል ። እነዚህ ፡ ግን ፣ የኋለኞቹ፡ በስሕተት ፣ የሚጻፉበት፡ መልክ፡ ናቸው ። መቼስ፡ ስለፊደል፡ ሞን ቀቃ፡ ከኪዳነወልድ፡ ክፍሌና፡ ከደስታ፡ ተክለወልድ፡ ውጭ፡ የምንጠራው፡ ሌላ፡ ባለሥልጣን፡ የለንም ።

መቼም፡ መረላት፡ የሌለበት ፣ በብዙው፡ እጅ፡ ዐማርኛ፡ የግእዝ፡ ልጅ፡ ነው ፣ ያባት፡ የኾነ፡ ኹሉ፡ ለልጅ፡ መውረ

ዱ ፡ ያለ ፡ ነውና ፡ ብዙዎቹ ፡ የግእዝ ፡ ሕግጋት ፡ ዐማርኛም ፡ ላይ
 ይጻፍሉ ። የሚወራረሱ ፡ ፊደላት ፡ አሉ (ለምሳሌ ፡- ጉርዔያውኑ ፡
 ሀሌታው ፡ ‘ሀ’ ፡ በአልፋው ፡ ‘አ’ ፡ ሐመሩ ፡ ሐ ፡ በዐይኑ ፡ ‘ዐ’ ፡
 ይተካል...) ። በዚህም ፡ ኾነ ፡ በሌሎች ፡ ሕግጋት ፡ የተነሣ ፣ የሚ
 ገግርዱ ፡ የሚቀየሩ ፡ የሚዋጡ ፡ ፊደላት ፡ አሉ ። እንዲህ ፡ ያሉቱ
 እንደስሕተት ፡ ሊቈጠሩ ፡ ወይ ፡ ሊወሰዱ ፡ አይገባም ። ክፍለ-
 ድምፅ ፡ የኾኑቱ ፡ ሕጹጻን ፡ ፊደላትም ፡ (በተለይ ፡ ካፅብና ፡ ሳብፅ
 የኾኑቱ) ፡ አጻጻፋችንን ፡ ያሳስታሉ ፣ ቈጠረ ፡ በማለት ፡ ፈንታ ፡ ቆ
 ጠረ ፡ ብለን ፡ እንድንጽፍ ። በተለይ ፡ የሕጹጻን ፡ ፊደላትን ፡ ጠባ
 ይ ፡ ጠንቅቀን ፡ ባለማወቃችን ፡ ሳቢያ ፡ ስንጽፍም ፡ ስናነብም ፡ የ
 ምንሳሰተውን ፡ በየቦታው ፡ አግዝፎ ፡ አሳይቷል ። ይኸ-ይኸ ፡ ኹ
 ሉ ፡ የቋንቋችንን ፡ ሥራት ፡ በቅጡ ፡ ካለማወቃችን ፡ ነው ።

ያም ፡ ኾነ ፡ ይኸ ፣ ይኸ ፡ የግርማ ፡ አካኬድ ፡ እንደሌላ
 ዐይነት ፡ የመዝገበ-ቃላት ፡ ያደረጃጀት ፡ ሥራት ፡ ሊወሰድ ፡ ይች
 ላል ። ቅድምናን ፡ ለሥርወ-ቃል ፡ እንደሚሰጥ ። እንዲህም ፡
 ቢባል ፡ ያንንም ፡ አላንገዋለለውም ። የሚዘወተሩትን ፡ ቃላትም
 አካቷቸዋል ።

ምናልባትም ፡ በቋንቋው ፡ ዘርፍ ፡ በተለይም ፡ በልሳነ
 -ክልኤ ፡ መዝገበ-ቃላት ፡ አዘጋጃጀት ፡ ከአምሳሉ ፡ ተክትሎ ፡ በ
 ዚች ፡ ምድር ፡ ቀና ፡ ያለ ፡ ልጅ ፡ ነው - በምሁራዊ ፡ ቃናው ።

ግርማ ፡ ሥርወ-ቃልን ፡ መሠረት ፡ አድርገው ፡ በከበገዬ
 ቤት ፡ አስኪዶትስ ፡ ቢኾን?!

ሀ. የቃካት ብዛት ።

ይኸ ፡ የግርማ ፡ መዝገበ-ቃላት ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡
 በ2003 ፡ ጀርመን ፡ አገር ፡ ታትሟል ። የዛኔ ፡ የገጹ ፡ ብዛት ፡
 398 ፡ ነበር ። የዚያ ፡ እትም ፡ የቃላት ፡ ብዛት ፡ ወደ6000 ፡ ቃ
 ላትና ፡ ወደ2700 ፡ ሐረጎች ፡ ነበሩት ። ይኸኛው ፡ እትም ፣ በ
 ገጽ ፡ ብዛት ፡ ባይበልጥም ፡ የቀደመው ፡ እትም ፡ የነበረውን ፡
 ስሕተት ፡ ነቅሶ ፡ ተጨማሪ ፡ ቃላትን ፡ በመጨመሩ ፡ ያካተተ

ው፡ የቃላት፡ ብዛት፡ በጨዋ ፡ ግምት፡ ከ8000 ፡ አያንስም ፤
ምሳሌያዊና ፡ ፈሊጣዊ ፡ ሐረጎቱ ፡ ደግሞ ፡ እስከሦስት ፡ ሺ ፡
ሊደርሱ ፡ ይችላሉ ።

ወ. ጥቃቅን፡ ኦንኮዮ፤

ለከርሞው ፣ ሦስተኛ ፣ እትም ፣ ስትኼድ ፣ ሌሎቹን
ም ፣ እንከኖቿን ፣ ነቅሳ ፣ ሸፋኗ ፣ ላይ ፣ ከገግን ፣ የተጻፈው ፣ ስ
ሟ ፣ የጣለው ፣ ጥላ ፣ እንዳይኖር ፣ የፊደላቱ ፣ መጠን ፣ ተቀንሶ
በጻፍ ፣ የደራሲው ፣ ስም ፣ በታክልና ፣ ቦታው ፣ ከበቃም ፣ ያሳ
ታሟው ፣ ስም ፣ በገባ ፣ መልካም ፣ ይኾናል ።

ግድሒት ።

አንዳንድ ፣ የእንግሊዝኛ ፣ ቃላት ፣ የፊደላት ፣ ግድፈ
ት ፣ ፀልፎፀልፎ ፣ ይታያል ፣ ገጽ 4 ፣ ላይ ፣ sword ፣ ማለት ፣
ሲገባ ፣ sword ፣ ተብሏል ፣ ይኾን ፣ የመሳሰሉ ፣ በጣም ፣ ጥቂት
ግድፈቶች ፣ ይታያሉ ።

ገጽ 43 ፣ መገን ፣ ላድናቄትም ፣ ይኾናል ፣ መገን ፣
የፊታ ፣ ውበት!

ገ.225 ፣ ላይ ፣ ኮሽ ፣ ሲጋራ ፣ ትምሳሌው ፣ በስስ ፣ ወረቀት
ተጠቅልሎ ፣ ይማግ ፣ የነበረ ፣ ሲጋራ ። የሚጠቀለለው ፣ በበቁ
ሎ ፣ ገለባ ፣ ከኾነ ፣ ደግሞ ፣ ቁረንዲ ። ገ.243 ፣ ላይ ፣ ውሃ ፣ ወቴ
ጅ ፣ ውሃ ፣ ለመቅዳት ፣ ገምቦዋን ፣ ይዛ ፣ ወደወንዝ ፣ የምትወር
ደዋ ፣ ሴትም ። ገገ.305/306 ፣ ላይ ፣ ኦንግኮካ ፣ ገ.308 ፣ ላይ ፣ ጋ
መረቻ ፣ ገ.325 ፣ ላይ ፣ ግዕዛን ፣ ገ.336 ፣ ላይ ፣ ጥሙሮ ፣ ገ.345 ፣
ላይ ፣ ጥንውት ፣ ሊታከሉ ፣ ይችሉ ፣ ነበር ።

ስሕተት ።

ያማርኛ-እንግሊዝኛ ፡ ትርጉማቸው ፡ የተሳሳተ ፡ ጥቂት ፡ ቃላት ፡ አሉ ፤ ለምሳሌ ፡- ክብረሰማይ ፡ ወይ ፡ ሕብረ ሰማይ ፡ ፲፯.4 ና ፡ 226 ፡ ላይ ፡ iodine ተብሎ ፡ ተፈትቷል ፣ vitriol blue (CuSO₄) ኾኖ ፡ ሳለ ።

ገጽ 11 ከምጽ albinism በሚል ፡ ቃል ፡ ተፈትቷል ፣ ትክክለኛው ፡ አቻ ፡ ቃል ፡ ግን ፡ vitiligo ፡ ኾኖ ፡ ሳለ ። ካሽ (ገጽ ፡ 11) ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ *Tinea capitis* ተብሎ ፡ ተፈቷል ። አንዱ ፡ ምክንያቱ ፡ ሊኾን ፡ ይችላል ፡ እንጂ ፡ ግን ፡ አግባብ ፡ ያለው ፡ ፍቺው ፡ አይደለም ፣ አቻ ፡ ቃሉ alopecia ፡ ነው ።

ገጽ 29 መስቴ ፡ ገጽ 39 ማዞይ ፡ ኹለቱም ፡ እንጀራ ፡ ማስፈያ ፡ ናቸው ።

ገጽ 42 ማጅራት ፡ ገትር ፡ በተለዋጭ ፡ መገንጠል ፡ ቆይታ ፡ ተብሎ ፡ ላይ ፡ የንግሊዝኛው ፡ እኩያ ፡ ቃል ፡ ደግሞ ፡ meningitis ተብሎ ፡ ተፈቷል ፣ ኹለቱም ፡ የተለያዩ ፡ በሽታዎች ናቸው ። ትክክለኛው ፡ ቃል ፣ ለማጅራት ፡ ገትር meningitis ሲኾን ፡ ለመገንጠል ፡ ቆይታ ፡ ደግሞ tetanus ነው ።

ገጽ 92 ቆካ ፡ ከሚለው ፡ ሥርወ-ቃል ፡ አንዱ ፡ ጭፍራው ፡ የቆካ ፡ ጭፍራው ፡ የሚለው ፡ በሌላ ፡ ያማርኛ ፡ ቃል ጫጭ ፡ የሚባለው ፡ ሲኾን ፣ የንግሊዝኛውም ፡ አቻ ፡ ቃል ፡ yaws ነው ።

ገጽ 196 ካንከራ ፡ ከፍኝ ፡ ማለት ፡ ነው ።

ገጽ 207 ኹለተኛው ፡ ፀምድ ፡ ላይ ፡ ዐይር ፡ በሚለው ፡ ነባር ፡ ሥር ፡ ወታደር ፡ ስለማለት ፡ ወጥቶ-ዐይር ፡ ወይስ ዋትቶ-ዐይር? (ደተው ገጽ 474)

ገጽ 247 ፡ ዋተት ፡ ካንከት ፣ ባጠቃላይ ፡ ትንሹን ፡ አንገት ፡ እንጂ ፡ rectum ን ፡ አይደለም ፣ ይኸ ፣ ደንዳኔ ፡ ማለት ፡ ነው ።

ገጽ 297 በምንም ፡ ዐይነት ፡ ድግግና ፡ ዶቅማ ፡ ተመሳሳላይ ፡ ኾነው ፡ ዐያውቁም ።

Wormwood (*Artemisia afra*) ን ፡ ግርማ ፡ ኹለት ፡ ቦታ ፡ ገገ.183ና ፡ 356 ፡ ላይ ፡ ከጌቲ ፡ ሌላኛው’ ጋ ፡ ጭቁኝ ፡ ብሎ ፡ ተርጉሞታል ። ብዙ ፡ ዐይነት ፡ ዝርያዎች ፡ ያሉት ፡ ሲኾን እነዚህ ፡ ኹለቱም ፡ ጎይለኛ ፡ ሸታ ፡ ያላቸው ፡ የተለያዩ ፡ ተክል ፡ ናቸው ። ምናልባት ፣ ለዚህ ፡ ቃል ፡ ሊኾነው ፡ የሚችለው ፡ ፍቺ ፡ ከዲካሎክሎን ፡ (ገጽ ፡ 685) ና ፡ ዲልማን ፡ (ዐምድ ፡ 1016) ፡ ዕጉት ፡ ወይ ፡ ዕጉትሣር ፡ ወይ ፡ ዕጉሥታር ፡ ያሉት ፡ ይኾን?

ለዋሰው ፣ ማቆላቆስ ፡ ማካካት ።

ግርማ ፡ ሲነበቡ ፡ የሚጠብቁትን ፡ ቃላት ፡ ያሳየው እንደተለመደው ፣ በንግሊዝኛው ፡ አነባባቸውን ፡ ሆሀያቱን ፡ በመደበል ፡ ነው ። እርግጥ ፡ ነው ፡ ግርማ ፣ የሚጠብቁ ፡ ተነባቢዎችንና ፡ ረዥም ፡ ድምፅ ፡ ያላቸው ፡ ተናባቢዎች ፡ ላይ ፡ ይኾን ፡ ያልተለመደ ፡ (፡)ምልክት ፡ አኑሯል ፣ ልማዳቸው ፡ ወጣ ፡ ያሉ ፡ ያማርኛ ፡ ቃሎችን-በተለይ ፡ ሳድስ ፡ ፈደላት ፡ ያላቸውን-ሥርወ-ቃሉንና ፡ እንደምን ፡ እንደሚነበቡ ፡ ለመጠቁም ።

በዚህ ፡ ዘመን ፡ የተሠሩ ፡ የማስለያ ፡ ሥራቶች ፡ ለማላላትም ፡ ለማጥበቅም ፡ የሚያገለግሉ ፡ ምልክቶች ፡ አሉዋቸው (ለምሳሌ ፣ ዋዜማ) ። ከእነዚያ ፡ አንዱን ፡ ተጠቅሞ ፡ ቢኾን ከዚህ ፡ ችግር ፡ ይላቀቅ ፡ ነበር ። ይኸ ፡ የሚጠቅመው ፡ ዐማርኛን ፡ መማር ፡ ለሚሹቱ ፡ የውጭ ፡ ሰዎች ፡ ነው ። ለኹሉም ፡ እንዲጠቅም ፡ ግን ፡ ማድረግ ፡ ይቻላል ።

ሌላው ፡ ነገር ፣ ብዙ ፡ ቦታ ፡ ቃሎች ፡ በሰዋስዋዎ ፡ ምድባቸው ፡ ስም ፡ ይኹኑ ፡ ቅጽል ፡ ግስ ፡ ይኹኑ ፡ ተውሳክ ፡ ግስ ፡ አልተሰጠም ። ዘሩ ፡ ወይ ፡ ቀዳማይ ፡ አንቀጹ ፡ ወይ ፡ ውልዱ ፡ ቃል ፣ ሊኾን ፡ የሚችለው ፡ ምድብ ፡ የታወቀ ፡ ነው ፡ ከሚል ፡ ከኾነም ፡ ለኹሉም ፡ የቀና ፡ አይኾንም ።

የበታዎች ፡ ከቀመጠኛን ፡ ከገካከጽ ።

የሚታወቁትን ፡ ትላልቆቹን ፡ ከተሞችና ፡ በታዎች ፡ እንኳ ፡ ብንተወው ፣ ለትናንሾቹ ፡ ትክክለኛ ፡ ይኾን ፡ የነበረው ሥነ-ምድራዊ ፡ አገላለጽን ፡ የተከተለ ፡ ሉላዊ ፡ ማገሮችን ፡ (ኬክሮስና ፡ ኬንትሮስን) ፡ ቢኾን ፡ የተሻለ ፡ ይኾን ፡ ነበር ። ዕድሜ ፡ ለGoogle Earth! ኹሌ ፡ ፖለቲካዊ ፡ ለውጥ ፡ የአካባቢዎችን ፡ አከላለፊ ፡ ሲቀይር ፡ ታይቷልና ። እውን ፡ የድሬዳዋ ፡ ኤረር በሶማሊያ ፡ የአስተዳደር ፡ ክልል ፡ ሥር ፡ ነበረችን?

ማጠቃለያ ።

አእምሮም ፡ ጭምር ፡ ቅኝ ፡ በተያዘበት ፡ በዚህ ፡ ዘመን ፡ እንደግርማ ፡ ዐይነት ፡ ጥንቀቅ ፡ ምሁር ፡ ማግኘት ፡ አዳጋች ፡ ነው ፡ በባዕድ ፡ አገር ፡ እየተኖረ ፡ አስችሎት ፡ እንዲህ ፡ ዐይነት ፡ ጥንቅቅ ፡ ያለና ፡ የተጨረሰ ፡ ሥራ ፡ ማዬት ፡ ተስፋችንን ፡ ያለመልመዋል ። ሰው ፡ አለን ፡ ለካ ፡ እንድንል ። ለ‘ኢትዮጵያኮስት ፡ ከኦኮኮኮ ፡ ቀፎ’ ፡ የግርማ ፡ ድካም ፡ በከንቱ ፡ ነው ። የግርማ ፡ ሥራ ፡ ጠቀሜታ ፡ ከ-እስከ ፡ የሚባል ፡ አይደለም ። ያማርኛን ፡ ጣዕም ፡ ጠንቅቆ ፡ ማወቅ ፡ ለሚሻ ፡ ሰው ፡ ኹሉ ፡ ናት ። በተለይም ፣ ትክክለኛ ፡ ወዝና ፡ ቃና ፡ ያላቸውን ቃላት ፡ በጥንቅቅና ፡ ለመጠቀም ፡ ለሚተጋ ፡ የሥነ-ጽሑፍ ፡ ሰው ፡ ታላቅ ፡ አጋር ፡ ናት ። ግርማ ፡ ከግእዝ ፡ ፊደላት ፣ ሌላ ታላቅ ፡ ዐማርኛ-ባማርኛ ፡ የኾነ ፡ መዝገብ-ቃላት ፡ ማርገዙን ፡ ወፍ ፡ ነግራናለችና ፡ የእርግዝናው ፡ ዘመን ፡ ሳንክየለሽ ፡ ኾናለት ፡ መወለጃው ፡ ደርሶ ፡ የምጡ ፡ ጊዜ ፡ ያጥር ፡ ዘንድ እኛንም ፡ አድርሶን ፣ ማርያም! ማርያም! ማርያም! እንል ፡ ዘንድ ፡ ያብቃን! ጭራሹን ፡ ያሳምርለት! ቢስ ፡ አይደለን! ብርሃን! ብርሃን! አኹንም ፡ ብዙ ፡ ብርሃን!

ሌላው ፡ ደስ ፡ የሚለው ፡ ነገር ፣ የዚህን ፡ እትም ፡ መታሰቢያነቱን ፡ በዚያን ፡ ዘመን ፡ ለወደቁት ፡ የሰናድር ፡ ሰፊ ርና ፡ ለኳስ ፡ ሜዳ ፡ ልጆች ፡ ማድረግ ፡ ነው ።

በስተመጨረሻም ፣ በዋናነት ፡ የመሸታ ፡ መጻሕፍት በሚሸጡበት ፡ አገርና ፡ ፍሬ ፡ ሥራዎች ፣ ቀም ፡ መጻሕፍት እስከዚህም ፡ በማይሸጡበት ፡ አገር ፣ ገበያውም ፡ በማያስተማምንበት ፡ ጊዜ ፣ ትላልቅ ፡ ሥራዎች ፡ የእንዲሆኑ ፣ የእንዲተረጎሙ ፡ ፍቅር ፡ አስክሮት ፡ በድፍረት ፡ እንዲታተም ፡ የወሰነውን ፡ ክብር ፡ ክፍሌን ፡ ልናመሰግነው ፡ ይገባል ። እንደሱ ፡ ዐይነት ፡ ደፋሮች ፡ ባይኖሩን ፡ እንዲህ ፡ ዐይነት ፡ ሥራዎችን ፡ አግኝተን ፡ ልንጠቀምባቸው ፡ ባልተቻለንም ፡ ነበር ።

ሌሎቻችን ፡ ደግሞ ፡ ሌላው ፡ ሌላው ፡ ቢቀርብንና ፡ ባንችል ፡ ባለሙያ ፡ ያሰናዳውን ፡ የዕውቀት ፡ ድግስ ፡ ለመፋተት ፡ ለመቋቋም ፡ ስለምን ፡ አንተጋም? ስለምንስ ፡ አንጣደፍም?! አያ ፡ ኒቼ ፡ እንዲህ ፡ ብሏል ፡- If you can't be one of the saints of knowledge, then I pray you be one of its warriors.